

ránó jutott: mindketten hősök és narrátorok, egymást túlfogalmazó és lekommentáló szimbiózisban, örökké mesélésre éhes krónikásként és elégedetlen olvasóként élősködnek egymáson, ráadásul arról sem mindig egyeztetnek, mikor cserélnek szerepet. Most itt állnak, kissé tétován és csalódottan, valami katartikusabb befejezést várva, egy jobbhíján letisztázottnak nyilvánított kéziratot szorongatva. Ám a lezárás, ha kényszerű is, bizvást időleges: a narráció mókuskerekét legföljebb az oly sokszor elképzelt halál állíthatja meg, s míg a mondat közepén magukra hagyjuk Sziránóékat, annyit mindenesetre még elcsíphetünk, hogy lesz – talán már készül is a – folytatás. Reméljük, dűlőre jutnak vele. (FISZ)

SZENDI NÓRA

„Legyél inkább léleképítő!”

TURCZI ISTVÁN: MINDEN KEZDET. A BEAVATÁS REGÉNYE

A *Minden kezdet* már a címében meghatározza saját műfaját: „A beavatás regénye”. Turczi István legújabb könyvét végigolvasva azonban egyértelművé válik, hogy nem szokványos regényről van szó, és ha tovább akarnánk árnyalni műfajilag, nehézségekbe ütköznénk. A mű akciófilmeket megszügyenítő cselekménye ugyanis már-már krimibe illő, az elsősorban költőként ismert szerző írásának nyelvezete, elbeszélés módja néhol szinte saját prózaiságát kérdőjelezi meg, a különleges nevű főhősben, Azraelben pedig fejlődésregényhez illő változások mennek végbe, és akkor még nem említettük a regény szerelmi szálát.

A történet egy pontosan meg nem nevezett pályaudvaron kezdődik, itt találkozunk először Azraellel, a frissen érettségizett leendő egyetemistával, aki nyári idénymunkára érkezik a Kővár Kastélyszállóba. Az eldugott wellness szálloda eleganciája és bámulatos környezete akár egy vidám romantikus történetet is megelégeztethetne. „Nagypolgári kényelem, modern luxus, privát paradicsom”, Azraelt érdeklődően végigmérő női szempárok: a hotel ideális helyszínnek tűnik egy a felnőtté válás küszöbén álló fiú számára, hogy gyermekkorát maga mögött hagyva átgondolja eddigi életét, és hasznos tapasztalatokat szerezzen a „nagybetűs életéről”. A helynek ugyanakkor más okból is különleges jelentősége van Azrael számára, itt dolgozik ugyanis nővére, akivel öt év után találkozik újra.

A látszólag idillikus körülmények zavartalanságát azonban már a második fejezetben megtöri egy-egy durvább kifejezés, a külsőségek túlzott hangsúlyozása, vagy az Azrael gondolataiban folyamatosan megjelenő gyerekkori emlékek apja erőszakosságáról, testvére szökéséről – nem is beszélve az előrelátható bonyodalmakról,

amelyeket a helyi „végzet asszonyával” való találkozás sejtet. „Egy kis előleg abból, mi vár rá”.

Talán kijelenthetjük, hogy még az „előlegek” ismeretében is meghökkentő és minden várakozást felülmúló eseményeknek lehetünk tanúi a továbbiakban: alko-

holmámor, szex, drog, alvilági titkos szervezet. Mintha a mottóban idézett Madách modern Róma-színében találnánk magunkat, vagy egy intertextuális utalás révén a szövegben is megjelenő Dante poklában: „Ki itt továbbmész, hagyj fel minden reménnyel”. És Azrael továbbment a hotel rejtett pincerendszerében, és a maffia sokkoló és brutális beavatási szertartásának közepébe csöppent.

A cím azonban nyilván nem pusztán erre a momentumra utal, sokkal inkább a valóság, a felnőtt élet szélesebb perspektíváit megtapasztaló főhősre, aki az őt ért hatások közepette is képes megőrizni személyiségének épségét. Szilárd jellemmel rendelkezik, amiben nem kis szerepe van a regényben gyakran visszatérő nagyszülőknél. Kissé bizarr hatást kelt néhol egy-egy durvább jelenet, miközben Azrael a nagymama egy elgondolkodtató mondatán mereng. Általánosságban is elmondható, hogy erőteljes kettősség jellemzi a művet: miközben egyre többet lát a főhős a valóság árnyoldalából, folyamatosan felidéződnek benne a nagymama bölcsességei, mindeközben mélyebb tapasztalatokra tesz szert, és „érelődik” személyisége.

Ez a kettősség a narratíva szintjén is megjelenik. A természeti táj vagy a szép emlékek, mindaz, ami az ártatlanságot képviseli Azrael életében, költői eszközökben gazdag elbeszélésmódban jelenik meg (pl. „A ködszerű hajnali kékségben a táj festett vászonnak hatott”, „Mint a finom por, úgy szállingózott be a világosság az ablakon”). Amikor azonban a részeg tivornyák vagy a szexualitás kerül egy-egy jelenet középpontjába, nem finomkodik az elbeszélő, a szereplők minden szavát és gondolatát szó szerint idézi, és leírásában nyers alapossággal tárja fel a részleteket. Mégsem állítanám, hogy fekete-fehér kategóriák dichotómiája érvényesül a regényben. A mű végére ugyanis mintha letisztulna a kép a legtöbb szereplőben a hely valóságát illetően, eltűnt kollégájuk miatti lázongásuk arra utal, hogy megszólal bennük emberségük, büntudatuk, és az Azraelben végbemenő változások által is pozitív végkicsengést kap a könyv.

Mindennek köszönhetően a mű olyan hatást kelt, mintha mindvégig álom és valóság határán mozogna, ahogy a felnőtté válás küszöbén álló Azrael is két világ között ingadozik: már nem kislány, de még nem is egészen felnőtt. Gyermeki énjét, személyiségének naiv ártatlanságát, illetve a fiatal, tapasztalatlan felnőttben dúló vágyakat is tükrözi az elbeszélésmód említett kettőssége. „Lehet, hogy észre sem veszed, és elkezdődött benned valami” – a mű végén aztán Azrael személyében már nem egy félénk tinédzser, hanem az önismeret magasabb fokára jutott fiatal férfi áll előttünk.

A mű álomszerűségét az egyedi névszimbolika is erősíti: már a hotel neve is gyanúsán mesészerűen cseng, a környékén található természeti látványosságoké („Fehérkő”, „Jámborhegy”, „Fényespuszta”) pedig egyértelműen arról árulkodik, hogy nem valószínű helyszíneken járunk. A tisztaságot sugalló elnevezések mintha a természet ártatlanságát állítanák szembe a sötét titkokat rejtő „Kővárral”, ilyen módon gazdagítják a regényt behálózó jelképrendszert, és újabb izgalmas alternatívákkal szolgálhatnak az interpretáció számára.

Mindemellett egyéb, mediális eszközöket is bevon a szerző a szövegvilág kiépítésébe, amikor itt-ott „felcsendül” egy popsláger, vagy amikor beilleszti a szövegbe (mintha egy fényképalbum fotóit lapozgatnánk) az Azrael által készített fényképek leírását.

Vajon hogyan illeszkednek mindehhez a Madáchtól, Nádas Pétertől, illetve Thomas Bernhardtól idézett mottók, a színek kiemelt szerepe és a szereplők nevei? Nem lehet figyelmen kívül hagyni például, hogy a főhős a zsidók halálanguyalával, a halottak lelkét a túlvilágra átvezető Azraellel azonos nevet visel, de testvérének nevét is Ábrahám feleségétől „kölcsonözte” a szerző. Az akciódús cselekmény tehát az inter- és extratextuális utalások révén különböző kulturális hagyományok között teremt párbeszédet, és ilyen módon másodlagos jelentéstartalmak sokrétű hálózatát rejti magában.

Érdekesítő olvasmány, melynek nyelvezete egyszerre nyersen szókimondó és költői, cselekménye pedig viharosan sodró, feszültségekkel teli. Azrael története ugyanakkor nem csak könnyed szórakozást nyújt az olvasónak, komoly gondolatokat és kérdéseket is felvet a felnőtté válás belső és külső konfliktusokkal teli életménye kapcsán. (*Palatinus*)

FARKAS ZSUZSANNA

Az eltűnt idő nyomában

GYÖRGY PÉTER: ÁLLATKERT KOLOZSVÁRON – KÉPZELT ERDÉLY

Ha abból indulunk ki, hogy Erdélyt (jelentsen bármit is jelen pillanatban ez a szó) olvasási alakzatként, egyszersmind szöveggként képzeljük el, mely olvasatokat generál, számot kell vetnünk azzal a folytonosan adódó, mert szükségszerű állapottal, hogy Erdélyt különféle jelölési folyamatok s ezek fejleményei teszik láthatóvá, számos esetben pedig láthatatlanná. Az Erdély-text olvasatai nemzetiségként és korszakokként más viszonyulási és interpretációs opciókat kínálnak és igényelnek. Egyszerre működnek az Erdély-text egymással nehezen összeegyeztethető hagyományai, kánonjai, rekanonizációs szándékai és ezek recepciói. A közvetítés nehézsége részben az értelmezések közti történeti distanciákban jelölhető ki (eltérő vonásokat tesz hangsúlyossá például Jókai Mór 19. századi útirajzainak, Gheorghe Funar 20. századi politikai beszédeinek vagy Elie Wiesel emlékiratainak Erdély-diskurzusa). Mászt jelent a mindenkori „kortárs Erdély” nemzetiségi hovatartozástól függő, részben politikatörténeti és társadalmi kontextusban: gondoljunk a döntően két világháború között működő erdélyi román Lucian Blagára és az erdélyi magyar Reményik Sándorra, a romániai államszocializmusban élő egyaránt kisebbségi Balogh Edgár vagy Herta Müller interpretációira. Egy nemzetiség egy nemzedéken belül sem ritkák a felbecsülhetetlen különbségek: Bodor Ádám, Lászlóffy Aladár, Sütő András szövegeikben jellegzetesen más előfeltevés-rendszerből és eltérő interpretatív műveletekkel közelítenek az Erdély-texthez. Másként avat be az Erdély-témáknak, fogalmaknak és jelölőknek a viszonylatába egy bizonyos értelemben külső (például rendszerváltás utáni magyarországi magyar) nézőpont, attól függően, hogy azt érdeklődő kulturális figyelemmel, gazdasági motivációkkal, netalán politikai populizmussal teszi. A permanensen változó Erdély-textben permanensen szelektálódnak a meghatározó hagyományelemek, Erdély aktuális elbeszéléséhez